

Néhány szó Perczel Annáról

1942-2021

Perczel Anna, eredeti nevén Anique Preiser, 1942. november 18-án született Párizsban. Szülei, Preiser Károly és Klein Erzsébet kalandos úton jutottak el Franciaországba. Illegális kommunisták voltak, részt vettek a baloldali Vörös Diák mozgalomban, és 1932-ben, 18 éves korukban mindkettőjüket börtönbe vetették. Elmenekültek Magyarországról, előbb Csehszlovákiában, Brünnben, majd Zürichben tanultak, onnan vezetett útjuk illegális bevándorlóként Párizsba. Ott Preiser Károly Auguste Perret építészirodájában dolgozott. Amikor 1940-ben a németek megtámadták Franciaországot, édesapja önkéntesnek jelentkezett az idegenlégióba, és harcolt a kapitulációig. A kapituláció után megszökött, visszatért Párizsba, és részt vett az ellenállásban a Manouchian csoport tagjaként. Az ő feladata volt hamis útlevelek készítése a külföldi ellenállók számára.

Ebben az időszakban született Anna. Pár hónapos korában, hogy biztonságba helyezték, egy Párizs környéki parasztszaládnál helyezték el, de egy éjszaka édesanyja azt álmodta, hogy sír, kibiciklizett hozzá, és rettenetes állapotban találta. Magához vette ismét, és attól kezdve együtt rejtőzködtek Faure álnéven. Az édesapja által készített hamis útleveleket gyakran édesanyja juttatta el összekötőjükhöz úgy, hogy az iratokat a babakocsiba rejtette, Annát rájuk fektette, és úgy tolt el a babakocsit a megbeszélthelyre. Anna gyakran mosolyogva mesélte, hogy ő már kisbabaként is ellenálló volt.

1945 nyarán édesapja hazatért, hogy részt vegyen az újjáépítésben. Anna és édesanyja 1946-ban jött utána. Hazafias lelkesedésükben németes-zsidós hangzású nevüket magyarra változtatták: így lett Anique Preiserből Perczel Anna. Ámde 1949-ben apját letartóztatták, és a Rajk-perben életfogytiglani börtönre ítélték. Öt év után, 1954-ben szabadult. Anna csak ekkor, 12 évesen találkozott vele újra, és ekkor tudta meg távollétének okát. Ez életre szóló traumát jelentett számára. 1957. november 18-án született öccse, István. Pontosan tizenöt év, egy háború, egy börtön és egy forradalom választotta el őket egymástól, de a korkülönbség ellenére életük elválaszthatatlanul összefonódott.

A gimnázium elvégzése után Anna beiratkozott a Budapesti Műszaki Egyetem építész karára, ahol 1967-ben végzett. Közben férjhez ment Flesch István villamosmérnökhöz, tőle született lánya, Flesch Andrea, aki később jelmeztervezőként lett híressé. Hamarosan különváltak férjével. Kislányát egyedül nevelte nagy gyöngédséggel. Andrea elmesélte, hogy amikor „jóakarátú” kívülállók őt „nevelni” akarták, Anna azt mondta neki, hogy a vadvirágok is szabadon nőnek, mégis csodálatosak. Ez jellemezte: nemcsak a családban, de minden emberi kapcsolatban bízott a természet eredendő jóságában és a szeretet erejében. Irított minden kényszertől, negatív érzéstől és kifejezéstől. Ha kellett, mindig szembeállt azzal, amit elfogadhatatlannak tartott, és rendíthetetlenül bátor volt, de senkivel sem került személyes konfliktusba, senkire sem haragudott, csak tette a dolgát szelíden, megingathatatlanul, magától értetődően, ahogy a vadvirágok nyílnak. Az egyetemen ismerkedett meg későbbi élettársával, Tóth Tamás építésszel. Attól kezdve nemcsak személyes életük, de munkájuk és küzdelmeik is összefonódtak. Anna a BUVÁTI-ban, Vadász György építészirodájában kapott munkát, Tamás a MÁVTI-ban dolgozott. Anna legfontosabb önálló munkája a Gellért fürdő külső rekonstrukciójának terve volt. Mindketten jól beszéltek franciául, és 1973-ban munkára jelentkeztek, hogy Algériában dolgozzanak. Két évig éltek ott, és alkottak, öt újonnan épült falu teljes tervét készítették el, utakat, külső csatornákat terveztek, elkészítették Jijel megye területfelhasználási tervét. Andrea arab gyerekekkel járt francia iskolába, utána az utcán játszott velük, és megtanulta tőlük, hogyan lehet kövekből, kecskecsontokból lenyűgöző játékokat készíteni. Közben magukba szívták a tenger mélységét, a Szahara végtelen kiterjedését és a Hoggar hegység szikár hegyfokainak magasságát, megismerték nemcsak a letelepedett arabok, de a nomád tuaregek szokásait is.

Pár év itthoni munka után következett fekete Afrika. Újabb munkára jelentkeztek Mozambikba, amely kicsivel korábban nyerte el függetlenségét a portugáloktól. Megtanultak portugálul, és két évet töltöt-

Fotó: Bazánth Ivola

tek el ott 1980 és 82 között. Repülőtereket, tengeri kikötőket, határállomásokat terveztek, de az ekkoriban kirobbant polgárháborúk megakadályozták a tervek megvalósulását. Ámde itt is egy új világot ismertek meg, és későbbi küzdelmeik, munkásságuk, ideértve Andrea nemzetközi jelmeztervezői tevékenységét is, ebből az élményanyagból táplálkoztak.

Magyarországra hazatérve újabb kaland várta őket: A késő-kádárista kormányzat a csehszlovákokkal együtt ekkor akarta megvalósítani a sztálini éra egyik elmaradt nagy környezetátalakító és környezetpusztító tervét, a Bős-nagymarosi vízlépcsőt. Anna édesapja volt megbízva a vízlépcső környezeti tervének elkészítésével, ámde felismerte a terv felmérhető katasztrofális következményeit, többedmagával küzdeni kezdett ellene, de elhallgattatták. Sem a szakértők halk szava, sem a Magyar Tudományos Akadémia állásfoglalása nem volt elegendő a környezetpusztítás megállítására. Ezért 1984 februárjában Vargha János kezdeményezésére és vezetésével szerveződött a Duna Kör arra, hogy a tiltakozást kivigye a szakértők szűk köréből a széles nyilvánosság elé, és így akadályozza meg a Duna tönkretételét. Anna és Tamás az alapítók között voltak, és az ő lakásukon gyűltek össze a kör tagjai, az idősebb szakemberek és az elmaradhatatlan besúgók. Szamizdatokat készítettek, tüntetéseket szerveztek, és így született meg a szocialista blokk legnagyobb környezetvédelmi mozgalma, amely elérte, hogy a magyar kormány elálljon a tervtől. A Duna Kör 1985-ben „Right Livelihood Award”-ot kapott, amelyet alternatív Nobel-díjnak is hívnak. A mozgalom folytatódott a rendszerváltás után is. Anna és társai még 1998-ban is

szerveztek egy hatalmas tüntetést a Kossuth-térre a felelevenített környezetpusztító tervek ellen, újfent megakadályozva ezzel azok megvalósulását.

1990-ben Anna képviselőként az SzDSz listáján bekerült a fővárosi közgyűlésbe. Ezt a főváros építészeti és környezeti értékeinek védelmére igyekezett felhasználni, de úgy érezte, nagyon keveset tud elérni, és ezért nem jelöltette magát újra. 1996-ban kezdődött jól ismert városvédő és Pest régi zsidónegyedének értékeit feltáró munkája, aminek következménye volt 2004-ben az ÓVÁS! Egyesület megalapítása. Ez a munka tette ismertté nevét Magyarországon és világszerte, s erről a mostanában megjelent megemlékezések mindegyike beszámolt. Fölösleges volna mindezt elismételni itt. Ámde el akartam mondani ezeket az előzményeket, hogy világos legyen: Anna városvédő tevékenysége csak utolsó állomása és méltó betetőzése egy küzdelmes és termékeny életútnak, amely sohasem kereste a maga hasznát, sem a sikert, csak hogy használjon, építsen, védjen, megtartsa azt, ami megtartható, összefogja azt, ami összefogható, s mindezt szeretetben, egyetértésben, nem keresve, de nem is kerülve a konfliktusokat.

Ilyen volt családjában és széles baráti körében is: mindenkit szeretett, mindenkit támogatót, mindenkit megértett, mindenkit összefogott, és cserébe mindenki szeretete. Halálát tizenöt év nehéz, de csöndben, zokszó nélkül viselt betegség előzte meg. Gyakorlatilag elképzelhetetlen számunkra, hogyan működhet az életünk ezután, az ő tevékeny részvétele nélkül.

Perczel István